

ԶՄԻՒՈՒՆԱ, 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1853

Սեր նախընթաց թերթին հրատարակելէն ետեւ, Կոստանդնուպոլսէն հասած լուրերը խիստ նշանաւոր ըլլալով, արժան համարեցինք առաջիկայ (հաւելածով) մեր յարգելի ընթերցողացը ծանուցանել զանոնք, նմանապէս թրեւտի շողեւաւով (Լուրդայէն) հասած գլխաւոր լուրերը. զորոնք չիլըցանք հրատարակել ուրբաթ օրուան մեր թերթովը, շոգեւեալ նոյն օրը խիստ ուշ գալուն: Կոստանդնուպոլսէն:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

Կայսերական հրամանաւ ամսոյ 19ին երկուշաբթի օրը ընդհանուր մեծ ժողով մը գումարեցաւ Իսթանբուլի Պալատը, ուր ներկայ էին տէրութեան բոլոր գործունեայ և անդործ պաշտօնատարները, զինուորական գաւառի ամէն գլխաւորները, նմանապէս երեւելի կրօնաւորները բոլոր մեծ մզկիթներուն: (Գոտտափառ Սուլթանը անձամբ ներկայացաւ այս արտաքին կարգի պահպանելի ժողովոյն մէջ) հետը բերելով կաշառեալ շաւիղի շէրքի մը, որով կը ծանուցանէր ազգային ժողովոյն, թէ այսպիսի ծանր պարագայից մէջ՝ որ տէրութեան և ազգին նուիրական իրաւունքները պաշտպանութեան կարօտ ըլլալով, ամէնուն անձնանուէր եռանդը և քաջութիւնը ի գործ դրուիլ պէտք է, ուստի ինքն ևս յօժարամիտ ցանկալով մասնակից ըլլալ հասարակաց փառասիրոյն և փութեղիցը, որոշած է գարնան սկիզբը իւր քաջ և հաւատարիմ զօրաց բանակը երթալ անձամբ:

Կայսերական գործոց տեսուչ բարձրագոյն Սէֆուտ Քաշան: Կայսեր խորհրդոյ քարտու զօրաց մեծագէն ձեռքէն ընդունելով յիշեալ շաւիղի շէրքի մը, որ ուղղեալ է առ բարձրագոյն Սուլթան փաշա Սէֆ Սալթուք, հաստատուն ձայնի մը կարգաց զայն ի ներկայութեան վեհափառ Սուլթանին և ազգային ժողովոյն, որ խորին անկաշուութեամբ ունկնդրութիւն կը մատուցանէր: (Հաւաստի այս շաւիղի շէրքին թարգմանութիւնը:

«Իմ արժանաւոր Սէֆուտ:

«Ձեզ կը նար բաւականապէս իմ արտիս գոհունակութիւնը յայտնել յազագոյն բարեկամական ձգտանք և ջանքով անդունդութեան իմ զօրաց և փութեղի անձնանուէր ջանքից և հաւատարմութեան բարձր գործակալաց: (Ս) Կայսերական յայտնեցին ինձ նաեւ բոլոր իմ հպատակներս ընդհանրապէս, պատերազմական պատրաստութիւններ տեսնուելու առ թիւր, սկսեալ այն օրէն որ ծառերը դարձուած մը ստացաւ իմ կառավարութեան և Սուլթանի մէջ պատահած վէճը, և պատերազմի հաւանականութիւնը հաստատեցաւ:

«Իսկ առ այժմ պատերազմը հաստատապէս հրատարակուի ըլլալով, տարակից ջանքով ամենեւին, թէ իւրաքանչիւր պիտի փութայ իւր գործակցութիւնը աւելի եռանդեամբ մատուցանելու և իւր պարտքը կատարելու:

«Շնորհիւ պատճառը այս պատերազմին ուրիշ բան չըլլալով՝ բաց միայն արժանագործութեամբ մը անձնատապալելու իմ տէրութեան նուիրական իրաւունքը և անկախութիւնը, ուստի ապաւինելով յամենակալ ինձամբ Լուրդայէն ամենեւցուն և մեր Սուրբաբէին սուրբ սգին օգնութեան կանչելով, որոշեցի, օգնականութեամբ (Սուլթանի) ներկայ գտնուել ի կատարումն այս օրինակ պատրաստութեան միջոց, գարնան առաջին օրերը: Սուլթան հարկաւոր է որ այժմէն հոգ տարուի պատրաստութեանցը, որ իմ արքունեաց յուշարկաւորութիւնը կը պահանջէ: և ըստ որում իմ պահանջան զօրաց առաջին ընդհանուր բանակը (Լուրդայէն) պիտի հաստատուի, հարկաւոր է որ իմ հրամանատարութեան ներքեւ ըլլալու զօրաց ամէն պիտի յայտնէ պատրաստութիւնը: Սուլթան պարտ է քեզ, համաձայնութեամբ իմ ամէն պաշտօնէիցս, փութալ ի գործ գնել ամէն հարկաւոր միջոցները:

«Լուրդայէն արձակելու (Սուլթան) ի սեր իւր սուրբ Սուրբաբէին հաճեցի ամէն պարագայից մէջ յաջողական ընել իմ տէրութիւնս, և կը բարեմաղթեմ որ այս գործին յաջողութեամբ ամէն աշխատակից եղանակները կրճատուին և ստանան այս և հանդերձեալ աշխարհին մէջ:

Եւս շաւիղի շէրքին ընթերցումը մեծ ու ջանքով անդունդութեան ընդհանուր ժողով փականաց վրայ, որոց սիրտը անհամեմատ ուրախութեամբ և խորին երախտագէտ ու անձնանուէր զգացմամբ ընդունեցաւ:

«Սուլթան բանակէն 25 հազար հոգի, հետեւ և ծիւղաւոր և թնդանօթաձիգ, զորք 20 թիւն գանձութիւն, ամսոյ 16ին հրամանատարութեամբ զօրապետ փետմալայ իսմայիլ փաշային Վանուքին միւս կողմը անցան ի Վալաֆաթ: Սուլթան կողմէն ընդգիծութիւն ընել ուղեցին, սակայն պարտաւորեցան տեղի տալ, օսմանեան զինուորաց սաստիկ և հաստատուն յարձակումը տեսնելով, հետեւաբար գէղ ի Վալաֆաթ ետ քաշուեցան՝ շատ սպանեալ և վերադարձաւ զինուորներ և վեց կողմը թնդանօթ ձիգներով Վալաֆաթ փաշան սկսաւ ամրանալ գացած տեղը և ամէն կողմէն օգնական զօրք կրպակէր, որ շուտով պիտի երթային:

«Սուլթան 9ին Սուլթան երկու շողեւալ զինուորական պաշարներ բեռնաւորեալ, և 8 թնդանօթաւոր մեծ նաւակներ, ուղեւ Վանուքին վերի կողմը ելլել, իսաճէին մօտ, օսմանեան պահագան զօրք թնդանօթներ արձակեցին անոնց վրայ, և մեծ փաս պատճառեցին, (Լուրդայէն) գանձութեամբ նաւակ ծովը ընկղմեցան և շոգեւեալ մէջ շատ հոգի վերադարձան և մեռան:

«Կայսերական զօրք ուրիշ երեւելի յաջողութիւն մը ևս չունի Սուլթան վրայ (Երկր կողմը) Վանուք 15-27ին Չիւրիւք-Սուլթան օսմանեան բանակէն գոնե մը զօրք գիշեր ժամանակ ձամբայ ելլելով՝ առաւօտուն կանուխ հասնի (Շէքլէթի) ամրոյն առջև որ (և) ծովուն եղերքն է, և յանկարծ յարձակելով անոր վրայ մեծ քաջութեամբ չորս ժամու չափ պատերազմեցան, և տիրեցին անոր:

«Եւս պատերազմին մէջ Սուլթանը մեծամեծ փառանքներ կրեցին, այսինքն հազար հոգիէն աւելի սպանուեցան, 2000 հրացան, 4 թնդանօթ կուրուսին և 100 զինուորէն աւելի գերի բռնուեցան, որոց մէջ կը գտնուի նաեւ Սուլթան անուն վրացի իշխանին որդին: (Սուլթան զօրքերէն մեռնողները և վերադարձանք խիստ քիչ են:

«Չիւրիւք-Սուլթան եղած օսմանեան բանակը 24 հազար հոգիէ բաղկացիւ, այսինքն 8000 կանուխ զօրք, 6000 ուստի, և 10-000 անկան զօրք: (Ս) Եւս փաշան, որ Վանուքի զօրաց բանակին ընդհանուր զօրապետն է, հարկաւոր հրամանները տուաւ, որ ամէն միջոցները ի գործ դրուի (Շէքլէթի) բերդը ամրացնելու համար:

«Իսթանբուլ իշխանը պաշարման վիճակի մէջ գրաւ Վանուքէն իշխանութիւնները, ուր պատերազմական օրէնքը հրատարակեց և սկսաւ ի գործ դնել: Սուլթանի կառավարիչ Սուլթանի իշխանը կրպատրաստուեալ այս երկրէն մեկնելու:

«Սուլթան 21ին Վալաֆաթէն հասած Շէքլէթի անուն շողեւալուն մէջ վեց Սուլթան կալանաւոր կային, որոցմէ հինգը զինուոր և մէկը զինուորական պաշտօնատար (օֆիսիէ) է: որոնք Վալաֆաթի կողմը պղտիկ կուտայ մէջ մէկ ձեռք անցեր են: (Ս) Եւս Վալաֆաթ նաւատարակուց մէկ մասը Կոստանդնուպոլսի մօտ և Պոֆորի նեղուցը Վեյքոգի առջև խաբիտի նետեց:

«Սուլթան մէջ հրատարակական մեծամեծ ժողովները (միթիւն) կը շարունակուին միշտ ի պաշտպանութիւն օսմանեան կառավարութեան, որոց մէջ շատերը բարձրամէն ին անդամաց նախագահութեամբ կը գումարուին: (Ս) Եւս Վալաֆաթի մէջ գլխաւոր ժողով մը եղաւ, ուր բաղադրական երեւելի անձինք իրենց կարծիքը և գաղափարները յայտնեցին (Ս) Եւս Վալաֆաթ տէրութեան մէջ պատահած վիճակը վրայց ի նպատակ առաջնորդ, նմանապէս այս պարագային մէջ (Ս) Եւս Վալաֆաթ կառավարութեան բռնած քաղաքական ընթացքին գէմիթինց գէմիթի թիւնը ցուցին: (Ս) Եւս մասը յարտարարական թուղթ մը շարադրուեց, հոկտեմբերի 10-22ին յատուկ պատ

գամաւորութեամբ մը յուղարկեցաւ արտաքին գործոց պաշտօնեայ Վիլնետին կոմիտէն: որուն տուած պատասխանէն արժան կը համարուի հետեւեալ նշանաւոր յօդուածը յառաջ բերել:

«Սուլթան որ պատերազմին աղէտալի թշուառութիւնները կը շանաչեն, չեն ուղեր գահավիժել անոր մէջ յանդգնաբար, և մեր բաղձանքն այն է որ, եթէ կարելի է, ազատ մնամք և մասնաւորապէս թուրքաստանը ազատ պահեմք այս թշուառութիւններէն: (Ս) Եւս միւս կողմէն կը խորհիմ, որ ուրիշ թշուառութիւն մը կայ, որ պատերազմէն մեծ է, այսինքն ազգային անպատուութիւնը, և կընամ անպահովեցնել զձեզ որ (Ս) Եւս Վալաֆաթ կառավարութիւնը երբեք հաստատուն պիտի չպահէ զկաղաղութիւնը, ազգին անպատուութեամբ: (Ս) Եւս որ ի սկզբան ըսի, չեմ ուղեր առայժմ մեր բռնած քաղաքական ընթացքին վրայց մանրամասն տեղեկութիւններ տալ: այլ բաւական կը համարիմ միայն յայտնել թէ կատարեալ կերպիւ կ'իմանամք թէ որքան ծանրակիւ հարկաւորութիւն կայ (Ս) Եւս Վալաֆաթ, որ օսմանեան կայսերութիւնը հաստատուն մնայ: Սուլթան կընար հաւաստի ըլլալ որ վեհափառ թագուհոյն կառավարութիւնը ամէնեւին գիտաւորութիւն չունի անօգնական թող տալու զթուրքաստանը:

«Սուլթան Վիլնետ լրագիրը իւր թերթին մէջ որ ի 5-17 հոկտեմբերի, նամակ մը կը շարտարակէ գրեալ ի լրատ Պոմանտէ առ լրատ Տիւրքի (Ս) Եւս արթ, արեւելեան խնդրոյն վրայց: (Ս) Եւս նա մակին մէջ, ուրիշ յօդուածներէն ի գառ հետեւեալ կը կարդացուի:

«Սուլթան որ կրեալէն թուրքաստանի վրայց իւրեւ թէ մեռեալ է, կրտսերն այժմ գերեզմանէն յարուցեալ Վալաֆաթ մը: (Ս) Եւս Վիլնետ իւր ըրած ջանքով, (Ս) Եւս Վալաֆաթ մեծ տէրութեանց կարգը մտաւ: քանզի զօրաց բանակ մը և նաւատորմի մը ունի, որ միայն զինուորական երեք ամէնէն մեծ տէրութեանց նաւատորմիցէն և բանակէն վար կըմնան: (Ս) Եւս նախարարները այսպիսի քաղաքական ուղիով ին և իսկ հեմութիւն ցուցուցին որ արեւմտեան քաղաքագէտ անձինքը շատ ետ ձգեցին: (Ս) Եւս Վալաֆաթ պարագայից մէջ ազգային շարժումը պատրաստեցին առանց չիթութեան, և ներքին կարգու կանոնը հաստատուն պահելով առանց բռնութեան: (Ս) Եւս քաջութիւն, չափաւորութիւն և գործունէութիւն ցուցուցին, նմանապէս կատարեալ հմտութիւն մը զոյգ ընդ պատուոյ և պարկեշտութեան:

«Սուլթան տէրութեանց վերաբերեալ կացութիւնը Վալաֆաթի մէջ այնչափ փոխուեցաւ, որ այսօր կ'ստալու սինը կընշանակէ կրօնական թոյլտուութիւն, անձնական ազատութիւն, ազգային անկախութիւն և ընկերական կարգ, և ընդհանրապէս յունական կամ հեմութեան խաղ զօրք մը եղաւ կրօնական անժուժութիւն, անձնական գերութեան, և յետադարձ ծանարար մը միջին դարը վերադառնալու ի մասին գրաւ գիտութեան և ընկերական կենտոյն:

«(Ս) Եւս Վալաֆաթի հոկտեմբերի 12-24 ամսաթուով կը գրեն, թէ (Ս) Եւս Վալաֆաթ իշխանը սուրհանդակ մը յուղարկած է ի Վեյքոգի խնդրու համար որ ցրեն և ուրիշ արմոք գուրա հանելը արգելուի: (Ս) Եւս լուրը մեծ երկիւղ պատճառեց է (Ս) Եւս Վալաֆաթ փաշային կը յուսացուէր թէ վեհափառ Վալաֆաթ այս հրամանը պիտի չտայ: (Ս) Եւս Վալաֆաթ նաւահանգիստը 200ի չափ նաւ կար որ ցրեն և ուրիշ արմոք կը բեռնաւորէին:

«Իզմիրի բարեկամ կուսակալ փետմալայ իսմայիլ փաշային տնօրէնութեամբ կամաւոր դրամական հուշք ընելու ստորագրութիւն մը բացուեցաւ կառավարութեան պալատը: (Ս) Եւս ժողովուրդը դրամով ձիւր ծախու պիտի առնուի ի պէտս կայսերական բանակին: (Ս) Եւս 100 հազար զուռու չի համար ստորագրեցան, և ստրակայ չիկայ թէ քիչ օրուան մէջ մեծ գումար դրամաց պիտի ժողովուի:

